

**МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ МЕКЕМЕЛЕРДЕ БИЛИМ БЕРҮҮ ҮЧҮН САНАРИПТИК
МУЛЬТИМЕДИАЛЫК РЕСУРСТАРДЫ КОЛДОНУУДАГЫ
ЭФФЕКТИВДҮҮЛҮКТӨР ЖАНА АЙРЫМ КӨЙГӨЙЛӨР**

**ЭФФЕКТИВНОСТЬ И НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ
МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ РЕСУРСОВ ДЛЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ДОШКОЛЬНЫХ
УЧРЕЖДЕНИЯХ**

**EFFECTIVENESS AND SOME PROBLEMS IN USING DIGITAL MULTIMEDIA
RESOURCES FOR EDUCATION IN PRE-SCHOOL INSTITUTIONS**

***Аннотация.** Мектепке чейинки мекемелерде билим берүү үчүн санариптик мультимедиялык ресурстарды колдонуудагы эффективдүүлүктөр жана андагы айрым көйгөйлөр каралды. Балдар бакчасында мультимедиялык интерактивдүү сабактардын иштелип чыгышы, практикада колдонулушу, андагы айрым артыкчылыктар жана көйгөйлөр каралды. Окутуу процессинде тарбиячылардын сабактарды интерактивдүү формаларга келтирүүсү, маалыматты бат иштетүү көндүмүнө ээ болуусу, убакытты үнөмдөөсү, чоң өлчөмдөгү маалыматты кыскартуусу, сортоосу, маалыматты иштетүүсү, тажрыйба алмашуу жана ыкчамдыкта аткаруусу, алардын колдонуу чеберчиликтери көрсөтүлгөн.*

***Аннотация.** Были рассмотрены эффективность использования цифровых мультимедийных ресурсов для образования в дошкольных учреждениях и некоторые проблемы, связанные с этим. Рассмотрены вопросы разработки, практического применения мультимедийных интерактивных занятий в детском саду, некоторые преимущества и проблемы в них. В процессе обучения педагоги могут преобразовывать уроки в интерактивные формы, приобретать навыки быстрой обработки информации, экономить время, сокращать большие объемы информации, сортировать, обрабатывать информацию, обмениваться опытом и оперативно выполнять свои практические навыки.*

***Abstract.** The effectiveness of the use of digital multimedia resources for education in preschool institutions and some of the problems associated with it were considered. The issues of development and practical application of multimedia interactive classes in kindergarten, some advantages and problems in them are considered. In the learning process, teachers can transform lessons into interactive forms, acquire skills for fast information processing, save time, reduce large amounts of information, sort, process information, share experiences and quickly perform their practical skills.*

***Түйүндүү сөздөр:** Балдар бакчасы, санариптик технология, интерактивдүү доска, программа, балдар бакчасы, мектепке чейинки жааштагы балдар, AdobePhotoShop, CorelDraw, Blender, AdobePremiere, ComtasiaStudio, Edius, AdobeFlashCS3, үн, видео, мультимедиа технологиясы ж.б.*

***Ключевые слова:** детский сад, цифровые технологии, интерактивная доска, программное обеспечение, детский сад, дошкольное учреждение, AdobePhotoShop, CorelDraw, Blender, AdobePremiere, ComtasiaStudio, Edius, AdobeFlashCS3, звук, видео, мультимедийные технологии и т.д.*

Keywords: Kindergarten, digital technology, interactive whiteboard, software, kindergarten, preschool, AdobePhotoShop, CorelDraw, Blender, AdobePremiere, ComtasiaStudio, Edius, AdobeFlashCS3, sound, video, multimedia technology, etc.

Мектепке чейинки билим берүүнүн мазмуну, сапаты, күтүлүүчү натыйжалары жана мектепке чейинки жаштагы балдарды өнүктүрүү максаты аталган стандартта көрсөтүлгөн. Негизги максаттары:

- 1) ар бир баланын мектепке чейинки билим алуусунун жеткиликтүүлүгүнө жана сапатына мамлекеттик кепилдикти камсыздоо;
- 2) мектепке чейинки курактагы балдардын муктаждыктарын эске алуу менен аларды окутуу жана өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүү.

Мектепке чейинки жаштагы балдарга билим берүүдө педагогдордун алдына коюлган милдеттерди аткарууда азыркы шарттагы негизги ишмердүүлүк: өз алдынча билим алуу, өзүнүн кругозорун кеңейтүү жана кесиптик ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз өркүндөтүү; балдардын билим берүү мейкиндигин кеңейтүү; көйгөйлүү-изилдөө иштерин уюштуруу; жаңы маалыматтык технологияларды колдонуу менен атайын сабактарды уюштуруу аркылуу заманбап гаджеттерди колдонууда натыйжалуу тажрыйбага ээ болуу аркылуу балдардын көндүмдөрүн жана жөндөмдөрүн калыптандыруу болуп калат [7].

Билим берүү жана илим министрлигинин Сапат боюнча координациялык кеңеши жана коллегиясы Кыргыз Республикасындагы Электрондук окутууну жана санариптик башкарууну өнүктүрүү боюнча улуттук концепциянын долбоорун жактырды. Концепция Кыргыз Республикасын 2018-40-жылдарга туруктуу өнүктүрүү боюнча “Таза коом – жаңы доор” улуттук стратегиясынын “Бел болчу билим, из калтырчу илим” багытынын негизинде иштелип чыкты. Программа улуттук, аймактык жана институттук деңгээлде жашаган жерине жана социалдык статусуна карабастан аймактык, социалдык теңчиликти түзүү аркылуу сапаттуу билим алуу мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү жана адамдык, каржылык ресурсту рационалдуу пайдалануу менен электрондук окутууну жана билим берүү тармагында санариптик башкарууну түзүү, өнүктүрүү максатын көздөйт. Бул максаттар бир канча багытта ишке ашырылат.

- билим берүүнүн бардык деңгээлинде электрондук окутууну өнүктүрүү үчүн нормативдик-калыпка салуучу базаны түзүү жана өнүктүрүү;
- маалыматтык технологияларды колдонуу менен улуттук жана институттук деңгээлде билим берүүнүн субъекттерин башкаруу системасын түзүү жана өнүктүрүү;
- бардык деңгээлдеги билим берүү чөйрөсүнө электрондук окутуу системасын киргизүү жана аны ишке ашыруу үчүн методологиялык жана уюштуруучу базаны түзүү;
- улуттук жана институттук деңгээлде электрондук билим берүүнүн инфраструктурасын түзүү жана өнүктүрүү;
- электрондук билим берүүнү өнүктүрүү үчүн мугалимдердин жана административдик кызматкерлердин кесиптик чеберчилигин жогорулатуу жана кайра даярдоону уюштуруу, өркүндөтүү;
- инклюзивдик билим берүүнүн максаттарын ишке ашыруу үчүн электрондук окутууну адаптациялоо;
- ата мекендик билим берүүнү дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине интеграциялоо;
- окуучулардын, мугалимдердин, окумуштуулардын виртуалдык академиялык мобилдүүлүгүн арттыруу, билим берүү кызматын экспорттоо;
- электрондук окутууну ишке ашыруу үчүн инвестицияларды тартуу [8].

Мультимедиялык каражаттарды окутууда пайдаланууну Исеналиева Н.А., Калдыбаева Ж.Т., [3] өз эмгектеринде замандын талабына ылайык билим берүүнүн эффективдүү жолдорунан болуп мультимедиа каражаттары эсептелээри, аталган билим берүү ишке ашыруучу технологиялар болуп атайын камсыздандырылган мультимедиа проектилери менен аудиториялар, компьютерлер, интерактивдүү доскалар, электрондук китепканалар, медиатекалар, интернет булактары экендиги аныкташты.

Балдар бакчанын билим берүү процессине санарип мультимедиялык технологияларды киргизүүнүн көптөгөн артыкчылыктары бар, аларды белгилей кетүү керек:

- электрондук окуу куралдарын колдонууну кеңейтүүгө мүмкүндүк берет, анткени алар салттуу каражаттарды колдонууга караганда маалыматты тезирээк берет;
- иллюстративдик материалдын көлөмүн көбөйтүү менен материалды кабыл алууну жогорулатууга мүмкүндүк берет;
- сабак учурунда ондоолорду киргизүүгө, өз ара аракеттенүүдө балдардын биргелешкен ишин жүргүзүүгө, бала менен мугалимдин ортосундагы интерактивдүү мамилени жүргүзүүгө мүмкүндүк берет;
- мультимедиялык презентацияларды колдонуу айкындуулукту камсыздайт, бул материалды кабыл алууга жана жакшы жаттап калууга өбөлгө түзөт, бул мектепке чейинки курактагы балдардын визуалдык-сүрөттүү ой жүгүртүүсүн эске алуу менен абдан маанилүү;
- графикалык, тексттик, аудиовизуалдык маалымат бир убакта колдонулат;
- компьютерди колдонуу менен сиз класста көрсөтүү же күнүмдүк турмушта көрүү мүмкүн эмес же кыйын болгон турмуштук кырдаалдарды имитациялай аласыз (мисалы, жаныбарлардын үндөрүн, жаратылышты, транспорттун ишин ж.б. кайталоо);
- маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуу менен сабактар балдарды издөө жана таанып-билүү иш-аракеттерине, анын ичинде өз алдынча же ата-энелери менен бирге Интернетте издөөгө үндөйт;
- сабактын жогорку динамикасы материалды эффективдүү өздөштүрүүсүнө, балдардын эс тутумун, фантазиясын жана чыгармачылыгын өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт;
- окутууну жекелештирүү мүмкүнчүлүгүн берет;

XXI кылымда жашаган ар бир адам үзгүлтүксүз билим алууга тийиш, анын жашоосу жана ишмердүүлүгү алган билимине жараша болот. Адам баласынын үзгүлтүксүз билим алуусуна коомчулук жана мамлекет кызыкдар болушу зарыл.

«Мультимедиа» термини «көп чөйрө» дегенди билдирет [6, 47-б.]. Анын билим берүүдө колдонуунун мазмунун жана маңызын иликтөөдө чет элдик окумуштуулар Т.А.Бабенко, В.П.Беспалько, Ю.Н.Егорова, Н.В.Клемешова, И.В.Роберт, М.В.Утенин (Россия), Б.А.Абдыкаримов, Ж.А.Караева, Е.Ы.Бидайбеков (Казахстан), Н.В.Кирмайер, Р.Паркер, Дж.Бургер, Н.Чепмен (АКШ) ж.б. үзүрлүү эмгектенишкен.

Мультимедиа түшүнүгү боюнча окумуштуулар ар кандай маанидеги аныктамаларды беришет. Биздин оюбузча бул түшүнүктүн мазмунун толугураак чагылдырган аныктама болуп төмөнкү эсептелет: «Мультимедиа технологиясы деп бир эле учурда бир нече сезүү органдары аркылуу маалыматты адамдын кабыл алуусун камсыз кылган аппараттык жана программдык каражаттардын комплекси аталат. Мында маалымат адамга көнүмүш формада берилет: аудио маалымат (үн), видео маалымат (сүрөттөлүш), анимация (мультипликация, кыймыл)» [9, 160-

б.]. Мультимедиа технологиялары кыймылдуу видео сүрөттөлүштөрдү, анимацияны, үндү, графиканы, текстти камтуу менен колдонуучуга ыңгайлуулукту түзүп берет [5, 862-б.]. Мультимедиа түшүнүгү үндү кайра угузууга мүмкүндүк берүүчү (үн карталары) жана лазердик компакт - дисктер менен иштөөчү (CD-ROM диск өткөргүчү) аппараттык каражаттарды билгизет. Мультимедиа деп биздин угуу жана көрүү сезимдерибизге багытталган каражаттардын (дабыш, видео, текст, анимация) бир бүтүндүктүн ичинде колдонулушу айтылат. Мультимедиа бир канча окутуу каражаттарын бириктирип, пландуу жана тармактуу окутууну камсыз кылат [4, 277-б.].

Мультимедиа бардык билим тармактарын өздөштүрүүдө өтө керектүү каражат катары саналат, мында окутулуучу предметти өздөштүрүүдө жандуу көрсөтмөлөлөрү менен айырмаланып, адамдын эсинде көпкө сакталат [1, 177-б.]. Үн жана видео жазуулардын файлдары чоң өлчөмдөр менен айырмалангандыктан, жогорку сыйымдуу маалымат алып жүрүүчү каражат болбосо, үн жана видео менен иштөөгө мүмкүн болбойт [2, 305-б.]. Азыркы күндө мультимедиа технологиялары окутуу процессин маалыматташтыруунун перспективдүү багыттарынын бири болуп эсептелет. Анын окутуу процессинде колдонулушу жаңы методиканы, окутууга болгон жаңы мамилени түзүүгө жол ачат.

Нарын облусундагы балдар бакчасында мультимедиалык интерактивдүү сабактарды иштеп чыгууда колдонулуп жатат, Paint, PaintNet, AdobePhotoShop, CorelDraw, Blender, AdobePremiere, ComtasiaStudio, Edius, AdobeFlashCS3, 3Dmax, интерактивдүү доска менен иш алып барууда Learningapps, quizizz.com, CapCut.

Тайпаларда сабак өтүүдө колдонулуп жаткан ресурстар жана иштелип чыккан сабактар төмөнкү сүрөттөрдө берилет.

Сүрөт 1. Интерактивдүү доска менен иштөө

Нарын шаарындагы №16 Ыйман балдар бакчасындагы ортонку тайпага тарбиячылар Төлөева Нестан, Турдалиева Майрамкүл “Кампадагы жашылча жер жемиштер” темасында интерактивдүү сабактар өтүлдү.

Сүрөт 2. Практикалык иш аткаруу

Ортонку тайпанын тарбиялануучусу Дастанбекова Нагима практикалык иш атакрууда.

Сүрөт 3. Сабактын катышуучулары

Ушул эле тайпадан Тойгонбаева Жаркынай сандар менен иштөөдө.

Сүрөт 4. Сандар менен иштөө

Мультимедиялык технологияны камтыган окуу куралдарын колдонуунун методикалык ыкмаларынын жана аларды окуу процессинде мугалимдин колдонуу жөндөмдүүлүгүнүн көз карашынан алганда, мектепке чейинки билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты төмөнкүлөрдү сунуш кылат:

- 1) мектепке чейинки билим берүү мекемелеринде тарбиячылык курамга туруктуу илимий, теориялык, методикалык жана маалыматтык колдоо көрсөтүүгө милдеттүү;
- 2) тарбиячыларды заманбап педагогикалык технологияларды колдонуусуна дем берүү.

Билим берүү программасын ишке ашыруу заманбап маалыматтык-билим берүү чөйрөсү менен камсыз кылынууга тийиш:

- санариптик билим берүү ресурстары;
- маалыматтык-коммуникациялык технологиялардын технологиялык каражаттарынын жыйындысы;
- заманбап маалыматтык-билим берүү чөйрөсүндө окутуунун педагогикалык технологияларынын системасы.

Жогоруда айтылгандардын баары тарбиячы өзүнүн кесиптик ишмердүүлүгүндө мультимедиялык окуу куралдарын жана системадагы мультимедиялык окутуу технологияларын колдонууга милдеттүү деген ойду ырастайт.

Бирок, бул стандартты туура ишке ашырууга тоскоол болгон бир катар көйгөйлөр пайда болот.

Мультимедиялык технологияны колдонуудагы негизги көйгөйлөр төмөнкүлөр:

1. Телекоммуникациялык тармактарда маалыматты издөө маселеси. Ачык билим берүү системасында иштеген тарбиячылар телекоммуникациялык тармактарда окуу материалдарын кайдан жана кантип таба аларын билиши керек, мындай тармактарды окутуунун жана окуунун ар кандай аспектилеринде колдоно билиши керек, мультимедиялык технологиялар аркылуу билим берүү предметтеринин мазмунун көрсөтүүнү, мультимедиялык окуу куралдарын колдонууну билиши керек.

2. Мугалимдерди мультимедиа менен иштөөгө даярдоо маселеси. Мультимедиянын потенциалын эффективдүү өнүктүрүү мугалимдин тийиштүү даярдыгын талап кылат, ал төмөнкү жоболорго таянышы керек:

- мультимедиялык окуу куралдары көйгөйлөрдү чечүүнүн куралы гана болуп саналат, аны пайдалануу өз алдынча максат болуп калбашы керек;
- мультимедиа менен иштөөгө окутуу билим берүүнүн мазмунуна кирет;
- окутуунун мультимедиялык куралдарын колдонуу көйгөйлөрдү чечүүдө адамдын ой жүгүртүү мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтет;
- мультимедиа менен иштөөнү үйрөнүү – ой жүгүртүүнү калыптандыруунун ыкмасы.

3. Окуу процессинде тарбиячынын, мугалимдин ролун өзгөртүү маселеси. Заманбап мультимедиялык технологиялар билим берүүгө киргизилиши менен билим берүү мекемесинин маданияты, окутуунун окуу процессиндеги ролу өзгөрүүдө. Билимди өз алдынча алууга басым жасалгандыгына байланыштуу мугалимдин педагогикалык ишмердигинде кеңеш берүүчү жана коррекциялоочу багыт күчөп, базалык жана чектеш окуу дисциплиналары боюнча мугалимдердин кесиптик даярдыгына талаптар жогорулап жатат. Мугалимдин инсандык, жалпы маданий, коммуникативдик сапаттарына коюлуучу талаптар да бир топ жогорулап жатат.

4. Мультимедиялык техниканы камтыган окуу куралдарын колдонуу менен окуу процессине коюлган дидактикалык талаптарды мугалимдин аткаруу маселеси жана аларды пайдалана билүү.

Мугалим компьютердин негизги көндүмдөрүн өздөштүрүп, тексттик редакторлор, таблицалар, кроссворддор, лупа менен иштөөнү, слайддарды барактаганды, даяр мультимедиялык билим берүү программаларын, кесиптештери жана окуучулары менен телекоммуникациялык өз ара аракеттенүүнүн мультимедиялык каражаттарын үйрөнүшү керек.

5. Педагогикалык коомчулуктун заманбап мультимедиялык технологияларды иштеп чыгуу жана ишке киргизүү маселелерине кызыгуусун стимулдаштырууга багытталган адистештирилген басылмаларды басып чыгаруу менен байланышкан көйгөй. Методикалык басылмалар адистердин кеңири чөйрөсүнө багытталууга тийиш:

- окутуунун бардык багыттагы жана деңгээлдериндеги мугалимдер;
- ар түрдүү дисциплиналардагы окутуучу-методисттер;
- адам-компьютер интерфейси, графикалык тиркемелер, жасалма интеллект, компьютердик технологиялар, телекоммуникациялар сыяктуу информатиканын түрдүү тармактары боюнча адистерди даярдоо;
- психологдор, эргономисттер, социологдор, лингвисттер.

6. Мультимедиялык окуу куралдарын колдонуу менен окуу процессин жүргүзүү үчүн ченемдик укуктук базанын жоктугу көйгөй болуп саналат.

Тарбиячы өзүнүн кесиптик ишмердүүлүгүндө мультимедиялык окуу куралдарын жана системадагы мультимедиялык окутуу технологияларын колдонууга милдеттүү болуп саналат.

Мультимедияны колдонуудагы негизги көйгөйлөр аныкталды:

1. Телекоммуникациялык тармактарда маалыматты издөө маселеси.
2. Мугалимдерди мультимедиа менен иштөөгө даярдоо маселеси.
3. Окуу процессинде тарбиячынын, мугалимдин ролун өзгөртүү маселеси.
4. Мультимедиялык окуу куралдарын колдонуу менен окуу процессине коюлган дидактикалык талаптарды мугалимдин аткаруу маселеси жана аларды пайдалана билүү.

5. Педагогикалык коомчулуктун заманбап мультимедиялык технологияларды иштеп чыгуу жана ишке киргизүү маселелерине кызыгуусун стимулдаштырууга багытталган адистештирилген басылмаларды басып чыгаруу менен байланышкан көйгөй.

6. Мультимедиялык технологияны камтыган куралдарды колдонуу менен окуу процессин жүргүзүү үчүн ченемдик укуктук базанын жоктугу көйгөй болуп саналат.

Жаңы билим берүү түзүмдөрүнө өтүүдө окутуунун мультимедиялык куралдарын колдонуу менен окуу процессин ченемдик-укуктук камсыздоонун бүткүл комплексин өзгөртүү сөзсүз түрдө талап кылынат. Мультимедиялык технологиянын мүмкүнчүлүктөрүн толук окутуу процессинде тарбиячылардын сабактарды интерактивдүү формаларга келтирүүсү, маалыматты бат иштетүү көндүмүнө ээ болуусу, убакытты үнөмдөөсү, чоң өлчөмдөгү маалыматты кыскартуусу, сортоосу, маалыматты иштетүүсү, тажрыйба алмашуу жана ыкчамдыкта аткаруу максатында бир документти бир нече тарбиячынын аралыкта аткаруу чеберчилиги Нарын шаарындагы балдар бакчасынын тарбиячылары тарабынан калыптангандыгы кубанууну жаратат. Эксперименталдык изилдөө магистрдык бүтүрүү ишинде тиркеме аркылуу берилди.

Адабияттар:

1. **Ахмет Динч.** Окутуу процессинде мультимедиа каражаттарынын орду жана колдонуу өзгөчөлүктөрү [Текст] // Известия Кыргызской Академии образования. – Бишкек, 2009. – .291293 бб.

2. **Байбагысова, Д.Ж.** Современные компьютерные информационные технологии в практике обучения [Текст] / Д.Ж.Байбагысова // Известия КАО, – Бишкек, 2005. – №3. – С.177

3. **Исеналиева Н.А., Калдыбаева Ж.Т.** Мультимедиялык каражаттарды окутууда пайдалануу -учурдун талабы. Илим жана инновациялык технологиялар. Международный университет инновационных технологий. 2020. №2/15, 108-116 б.

4. **Марк Минаси.** Модернизация и обслуживание ПК. Москва 1999.- 931.

5. **Орускулов, Т.Р.** Базалык курс [Текст] / Т.Р. Орускулов, М.Ү. Касмалиев // – Бишкек 2003. 322 б.

6. **Панкова, Г.Д.** Теоретические и практические проблемы совершенствования самостоятельной работы студентов на основе информационных технологий. Дисс...д-ра пед. наук. – Бишкек, 2005. – 284 с.

7. **Утенин, Максим Викторович.** Формирование информационной компетентности студентов на основе технологий мультимедиа [Текст] / М.В.Утенин // Диссертация. – Москва.2006.- 147с.

8. <https://kutbilim.kg/methodical/inner/146287/>

9. <https://kutbilim.kg/news/inner/sanariptik-bilim-ber-sapattyn-kepildigi-ky/>